«Сывлăх» наци проекчĕ

Ял çыннисен çирĕп сывлăхĕшĕн

Çĕршыври экономикăпа социаллă проектсене пурнăçа кĕртесси яланах ытларах ялти çемьен демографийĕпе çыхăннă. Çĕпĕр, Инçет хĕвел тухăç тата уçман çĕрсене уçнă вăхăтра та ялсенче пурăнакансем тĕп ĕç ресурсĕсем пулса тăнă. Мĕншĕн тесен кунти çемьесем ăс-хакăлпа сывлăх енчен çирĕп тата йышлă пулнă.

Паян вара лару-тăру улшăнчĕ. Кунта ялта пурăнакансен йышĕ чакса пынине асăнни те вырăнлă. Арçынсем вилесси ӳссе пыни уйрăмах пăшăрхантарать. Ялсенче пурăнакансем хушшинче вĕсем вилесси хĕрарăмсенчен 3–4 хут пысăкрах. Ватлăх енĕпе пенсие тухиччен тата ытларах вăтамран 13 регионта кăна арçынсем пурăнса çитеймеççĕ, тĕпрен илсен, кăнтăр регионсенче пурăнакансем. Ялпа хулана танлаштарсан, ялсенче вилекенсен йышĕ 20 процент ытларах.

Ĕçлемелли вăхăтри çынсем вилнин сăлтавĕ мĕнреха? Ытларах тулашри сăлтавсем тата юн çаврăнăшĕн чирĕсемпе чирленĕ тĕслĕхсем палăраççĕ. Ку енĕпе ял кăтартăвĕсем хуларинчен 1,5 хут пысăкрах. Уйрăмах апат ирĕлтерекен органсен чирĕсемпе чирлесе вилекенсен шучĕ ӳсрĕ. Ку вара ял çыннисенчен çуррине яхăн апата хăй вăхăтĕнче тата тĕрĕс çименнипе çыхăннă. Нумайăшĕ спиртлă тĕрлĕ шĕвексем ĕçет. Юнашарти регионсене ĕçлеме тухса çӳреççĕ, ĕç, кану, апатлану режимне пăхăнмаççĕ. Çав сăлтавсемпех ĕнтĕ арçынсем хушшинче вар-хырăм, пӳре, хырăмай железин чирĕсемпе чирлесси ӳсрĕ. Кунпа пĕрлех социаллă пессимизм, пурнăç малашлăхне курманни тата психика тĕлĕшĕнчи чир-чĕр ытларах чухне ялсенче çынсем хăйсен пурнăçĕ çине алă хурасси патне те илсе пырать. Юлашки 5 çул хушшинче кăна хăйсен ирĕкĕпе 100 пин çын хăйĕн пурнăçне татнă.

Апла пулсан ялта хальхи медицина условийĕсем, сывă пурнăç йĕрки тем пекех кирлĕ. Çакна федераллă тата регион шайĕнче те аван ăнланаççĕ. Çĕршывра «Сывлăх» приоритетлă наци проекчĕ пурнăçа кĕрсе пырать. Анчах та çакă кăна çителĕклĕ мар. Çынсем чи малтанах сывлăх кирлине ăнланни, ăна хаклама пĕлни, уншăн тăрăшни кирлĕ. Ял çыннисене медицина пулăшăвĕ парассине те çĕнĕлле йĕркелемелле.

Вăрттăнлăх мар, ял çынни медицина тĕрĕслевне кирлĕ пек тăмасть е пачах та унта каймасть. Сывлăхне вăхăтра тӳрлетмен пирки нумай вăхăт чирлет. Çавăнпа та эпир медицина пулăшăвĕ парассине ял, ял çынни патне çывăхарах тăвасшăн. Ялсенче пĕтĕмĕшле практика врачĕн уйрăмĕсене уçатпăр, пациентсем патне хамăр каятпăр. Ял тăрăхĕсен пуçлăхĕсем çуллен хăйсен суйлавçисем умĕнче çынсен сывлăхĕ, демографи тĕлĕшĕнчи лару-тăру пирки отчетсем туса парсан тĕрĕс пулать тесе каласшăн. Çакна ял тăрăхĕсен Уставĕсенче саккун йĕркипе çирĕплетмелле. Ĕç-пуçа çапла майпа йĕркелесен кăна ялсенчи ертӳçĕсем эрехпе ашкăнассине, наркомание чарасси, çамрăксем ялтан тухса каяссине сахаллатасси пирки, туйсемпе тěлейлĕ çемьесем ытларах пулччăр тесе шутлама пултараççĕ.

Ялсенчи хальхи вăхăтри чи пысăк проблемăсенчен пĕри вăл – алкоголизм, эрехпе ашкăнни, пирус туртни. 2000 çулхипе танлаштарсан, Раççейре эрех туянма каякан тăкаксен шайĕ икĕ хут ӳснĕ. Кунпа пĕрлех алкоголь психозĕпе чирлекенсен йышĕ те юлашки çулта икĕ хут ӳснĕ. Çавăнпа та çак усал пулăмпа пурте пĕрле кĕрешес пулать. Унсăран ялсенче çирĕп çемьесемпе сывă ачасем пулаймĕç.

Хальхи вăхăтра кашни виççĕмĕш ачан сывлăх тĕлĕшпе çитменлĕхсем пур. Ялсенче пурăнакансен те физкультурăпа тата спортпа туслă пулма хуларисенчен кая мар условисем кирлĕ. Паллă ĕнтĕ, ку енĕпе пирĕн республикăра Н.В. Федоров Президент йышăннă программăна сахал мар ĕç туса ирттереççĕ. Малашлăхра тумалли ĕçсем те курăмлă. Массăллă спорт ăмăртăвĕсене, уйрăмах аслă çулхисене хутшăнтарса, ытларах ирттермелле. Çемье спортне аталантармалла.

Наци сывлăхĕшĕн тăрăшасси ăс-хакăл воспитанийĕпе, тĕнче çине философилле пăхассипе тата ăнланассипе çыхăнса тăмалла. Вĕсем çакна туйса илме тивĕç: сывлăхлă ыйткалакан чирлĕ патшаран та телейлĕрех.

Пирĕн республикăра та, Раççей шайĕнче те демографи тĕлĕшĕнчи лару-тăрăва лайăхлатма мерăсем йышăнмаççĕ мар. Ку ĕçсене чи йышлă «Единая Россия» парти те тӳрремĕнех хутшăнать. Программăсем, хушма программăсем йышăнаççĕ, тĕллевсем лартаççĕ, плансем йышăнаççĕ тата вĕсене пурнăçа кĕртсе пыраççĕ.

Çак ĕç-хĕлĕн тĕп тытăмĕ пĕр пĕтĕм халăх православи традицийĕсене çирĕплетесси пулса тăрать: тӳсĕмлĕх, хутшăнусенче тата тĕрлĕ ĕçсем тăвассинче хăйсене хăйсем чарма пултарасси, ĕçе юратасси, сывă пурнăç йĕрки, ачасене тивĕçлĕ воспитани парассишĕн тăрăшасси. Çак пахалăх енĕсем Раççей тата чăваш хресченĕсен яланах пулнă. Анчах ăна несĕлсен пуянлăхĕ тесе кăна йышăнмалла мар, унпа сывлăха упрас, ăна çирĕплетсе пырас ĕçре активлă усă курмалла.

Халăх йышне, унăн сывлăхне сыхласа хăварасси медицинăн çĕнĕ технологийĕсене аталантарнинчен, çĕнĕ медицина центрĕсем тунинчен кăна килмест. Харпăр хăйĕн ăс-хакăл çăл куçĕсем патне таврăнни, нравственность тĕлĕшпе тивĕçлĕ воспитани пани – наци сывлăхĕн ансат та тухăçлă майĕсенчен пĕри. Эпир унпа май пур таран анлăрах усă курма тивĕç.

Медицина ĕçченĕсен кунĕ çитсе килнĕ май вара сывлăха сыхлас ĕçре вăй хуракансене, медицинăпа çыхăннă ĕçченсене çак уяв ячĕпе чун-чĕререн саламлатăп. Пурне те сире чăтăмлăх, ăнăçу, телей тата, паллах ĕнтĕ, çирĕп сывлăх сунатăп.

Июнĕн 1-мĕшĕ – Ачасене хӳтĕлемелли пĕтĕм тĕнчери кун. Ачасем – пирĕн пуласлăх. Эпир вĕсем çине пысăк шанчăкпа пăхатпăр. Епле кичем пулĕччĕ пурнăç ачасемсĕр, вĕсен хавас куллисĕр. Ачасем пирĕн ăрăва тăсаççĕ, хăйсен ашшĕсене аслашшĕсен ĕçĕсене малалла тăсаççĕ.

Районти тĕп больница çуллен ачасен уяване районта çынсен йышĕ хушăннипе кĕтсе илет. Кăçал та больницăн акушер уйрăмĕнче пĕр ача кун çути курчĕ, киле вара виçĕ ача кайрĕç. Кусем вĕсем Артем Леонтьев, Валерия Илугина тата Данил Мишин. Пĕчĕк пепкесем патне тăванĕсем, пиччĕшĕсемпе аппăшĕсем нумайăн килнĕ. Пурте хавас вĕсене.

Ашшĕ-амăшĕсемпе ачисене районти тĕп больницăн тĕп врачĕ В.Г. Данилов уяв ячĕпе чĕререн саламланă, ырлăх-сывлăх, ăнăçусем суннă. Унăн аллинчен çав кун ачасем хăйсен пĕрремĕш парнисене илнĕ.

В. ДАНИЛОВ,
«Муркаш районĕнчи тĕп больница» сывлăха сыхлас ĕç муниципаллă учрежденийĕн тĕп врачĕ, ЧР Патшалăх Канашĕн депутачĕ, «Единая Россия» парти фракцийĕн членĕ.

Ачасен çуллахи канăвĕ

Каникул кунĕсем усăллă иртчĕр

Район администрацийĕн вĕрентӳ, çамрăксен политики тата физкультурăпа спорт пайĕ ачасен çуллахи канăвне тивĕçлипе йĕркелесси çине яланах пысăк тимлĕх уйăрать. Хăшĕсем шкулпа яланлăхах сывпуллашаççĕ. Ыттисен вара сентябрĕн 1-мĕшĕнче каллех шкул партисем хушшине лармалла пулать.

Çуллахи каникул кунĕсем яланлăхах асра юлччăр тесе аслисем унччен чылай тăрăшнă. Мĕншĕн тесен çулла мĕнле каннинчен, çав тапхăрта интереслĕ мероприятисем нумай пулнинчен кайран ачасен вĕренес туртăмĕ епле пуласси те килет.

Çак ĕç çăмăл тесе каласшăн мар. Ачасен канăвне шкула юрăхлă йĕркелесси тĕрлĕ ыйтусене татса парассипе çыхăннă. Апла пулин те ун усси пысăк. Çавăнпах ĕнтĕ иртнĕ çул та шкул ачисен çуллахи канăвне епле йĕркелессин ыйтăвĕсене район администрацийĕн пуçлăхĕ çумĕнчи коллеги ларăвĕнче те, шкул директорĕсемпе вĕсен çумĕсен канашлăвĕнче те, ачасен ĕçпе канăвне йĕркелессипе йĕркеленĕ районти комисси ларăвĕнче те пăхса тухнă, шкул базисем çинче йĕркеленĕ лагерьсен пуçлăхĕсемпе тата воспитателĕсемпе вĕрентӳ ирттернĕ.

Иртнĕ çул 16 шкулта ĕçпе кану лагерĕсем йĕркеленĕ, вĕсене 530 вĕренекен çӳренĕ. 26 шкулта вара шкулсем çумĕнчи сывлăх сыхлав лагерĕсем пулнă, вĕсенче 500 вĕренекен сывлăхĕсене çирĕплетнĕ. 6 шкулти профиль лагерĕсенлеме пăхнă. Вĕсене 625 вĕренекен хутшăнмалла. Кунпа пĕрлех 26 шкулти сывлăх сиплев лагерĕсене 700 вĕренекен çӳрĕ. Профиль лагерĕсем 13 шкулта (225 вĕренекен) пулаççĕ. Виçĕ шкул – Москакасси, Турай тата Чуманкасси шкулĕсен бази çинче çынсене социаллă пулăшу паракан центр урлă 180 вĕренекен канать. Чи малтанах йывăр пурнăç условийĕсенче пурăнакансене канма условисем туса пама палăртнă. Çуллахи канăва пĕтĕм вĕренекенсен 4 процентне явăçтарма пăхнă.

Çак ĕçе туса ирттересси укçа-тенкĕпе çыхăннă. РФ социаллă страховани фончĕн районти уйрăмĕ урлă çак тĕллевпе 558600 тенкĕ, вырăнти бюджетран 200000 тенкĕ уйăрма палăртнă.

Ĕçпе кану лагерĕсенче сывă пурнăç йĕркине тытса пырассине пропагандăлассине тимлĕх уйăраççĕ. Ку енĕпе тĕрлĕрен уявсем те ирттерме пăхнă. Пирус туртни тата ытти сиенлĕ йăласем никама та ырă тумаççĕ.

Кăнтăрлахи сывлăх сыхлав лагерĕсен ĕçне шкул ĕçченĕсене, физкультура учителĕсене, ачасемпе çамрăксен спорт шкулĕсен тренерĕсене, медработниксене явăçтаратпăр. Лагерьсенче чи малтанах тулли мар, хӳтлĕхсĕр çемьесенчи ачасем, тăлăха юлнă ачасем канма пултарччăр тесе тăрăшатпăр.

Культурăпа воспитани, спорт ăмăртăвĕсене сахал мар ирттерме планлатпăр. Походсем, экспедицисемпе экскурсисем нумайлăха

че 115 вĕренекен каннă. Москакасси, Мăн Сĕнтĕр тата Муркаш шкулĕсен бази çинче «Çул çитмен çамрăксен социаллă реабилитаци центрĕ» урлă 200 вĕренекене канма условисем туса панă. Пĕтĕмпе шкул ачисен 42 проценчĕ çу кунĕсенче лагерьсенче каннă.

Район администрацийĕн вĕрентӳ, çамрăксен политики тата физкультурăпа спорт пайĕ шкулсенче кăнтăрлахи уйрăм лагерĕсене йĕркелессипе пуçаруçă пулса тăрать. Район администрацийĕпе тата социаллă страховани фончĕпе пĕрле ĕçлесе пыни нумай ыйтусене ăнăçлă татса пама май парĕ. Сывлăх сыхлавĕн лагерĕсем валли фонд 367500 тенкĕ уйăрса пачĕ, çакă 500 вĕренекенĕн канăвне йĕркелеме май парĕ.

Кăçал районти шкулсенче çу кунĕсенче ĕçпе кану лагерĕсене 21 шкулта йĕркеасра юлĕç.

Ялти условисенче лагерьсенче канăва ĕçпе шайлашуллă çыхăнтарма тивет. Çавна май вĕренекенсен çу кунĕсенче базăллă ял хуçалăх предприятийĕсене тĕрлĕ ĕçсене пурнăçлама пулăшĕç, хăйсен хушма çĕр участокĕсенче ĕçлĕç. Çапла майпа шкул столовăйĕсем валли çĕр улми, кăшман, кишĕр, сухан хăйсен вăйĕпех кирлĕ чухлĕ хатĕрлесе хăварĕç. Ытлашши продукцие сутса укçа тăвĕç.

Çу кунĕсем, çуллахи каникул – кашниншĕнех кĕтнĕ самант. Апла пулсан вĕсем кашнин асĕнче нумайлăха сыхланса юлччăр тесе пĕтĕмпех тăвар.

Т. ЕГОРОВА,
район администрацийĕн вĕрентӳ, çамрăксен политики тата физкультурăпа спорт пайĕн ертсе пыракан специалисчĕ.

Тавралăх илемĕшĕн

Савнă ялăм – Шуркасси

Пирĕн юратнă ялăн ячĕ те питĕ илемлĕ, çыннисем те унта чунĕпе чи кăмăллисем, сăнĕпе чи хитрисем, ĕçĕсемпе чи маттурисем.

Çак сăмахсене çирĕплетсе парать те ĕнтĕ çу уйăхĕнче яла илем кĕртес тесе пуçарса янă ниме. "Единая Россия" парти тавралăха тирпей-илем кĕртме субботниксем ирттерме чĕнсе каланине вĕсем илтмесĕр тăма пултараймарĕç. Ял халăхĕн ку вăхăтра пахчасенче те, уйсенче те хĕрӳ ĕç. Апла пулин те каласса тăтăнă вăхăтра ял çыннисем ирех пухăнма пуçларĕç. Çичĕ сехет иртсенех унта мăлатук-пуртă сасси илтĕнме пуçларĕ. Чи малтан ĕçе пуçăнакансем вара Соловьевсем пулчĕç: Леонид – сурăх ферми ертӳçи, Валя (унăн мăшăрĕ) – склад заведующийĕ, ывăлĕ Саша вуннăмĕш класра пĕлӳ пухать. Вĕсем ĕçе кайиччен те пулин кăштах пулăшса ĕлкĕрес тесе тухнă.

Соловьевсен аллисем чăннипех те çăмăл пулчĕç. Вĕсем хыççăн ялти кашни килĕрен пĕрер, икшер çын ĕçе пикенчĕ. Вичшер-тăватшар çын хутшăннисем те пур. Вĕсен шутĕнче Соловьевсем: Герман, Леонид, Валентина, Александр. Шурновсем виççĕн тухнă: Валентина, Валерий, Зоя. Мăшăрĕсемпе тухнисем хушшинче Марийăпа Арсентий Михайловсем, Алинăпа Валерий Ивановсем. Ыттисем те питĕ хастар ĕçлерĕç.

Ялти пенсионерсене те ятпах асăнса хăварас килет. Вĕсем: Герман Соловьев, Валентина Шурнова, Анастасия Иванова, Зинаида Троицкая, Зинаида Михайлова, Зинаида Троицкая, Римма Пидимирова, Манефа Бардасова, Таисия Любимова, Анфиса Смирнова, Дина Михайлова, Юлия Антонова тата ыт. те. Вĕсем чăннипех "ват çын – тăват çын" текен сăмахсене çирĕплетсе пачĕç. Тăватă кунта тумалли ĕçе пĕр кунтах туса пĕтерчĕç.

Таса мар вак-тĕвеке, улăма турттарассине вара механизаторсем хăйсем çине илчĕç. Кусем Валерий Иванов, Юрий Антонов, Николай Пискарев пулчĕç.

Çамрăксем хушшинче А. Бардасов, Д. Родин тăрăшса ĕçлерĕç. Çемьеллĕ çамрăксенчен И. Троицкая, И. Любимова, Н. Иванов, Ф. Антонов, В. Иванова, А. Андрианов, Л. Антонова, О. Шурнова, С. Кудряшов ял хапхине ăсталарĕç.

Пурĕ çак ĕçсене 40 çынна яхăн хутшăнчĕ. Çак кун ĕçе тухайман е май килеймен çынсен пачах пăшăрханмалла мар. Ялта пуçтарса тасатмалли татах та тупăнать.

Çакăн пек ырă пуçарăва малашне те туса пырасчĕ.

Маттур Шуркасси ялĕн ĕçчен çыннисем!

Р. ИВАНОВА,
Шуркасси шкулĕнче пуçламăш классене вĕрентекен.

Пирĕн почта

Кăмпана кайни

Кĕркунне çумăр хыççăн вăрманта кăмпасем нумай тухаççĕ. Шкула кайман кун пире анне кăмпана илсе кайрĕ. Вăрман пирĕн ялтан виçĕ çухрăмра. Вăрманта уçă сывлăш. Кайăксем те вĕççе кайман-ха.

Вăрмана çынсем те кăмпана нумай пынă. Эпĕ аннерен кăшт кăна айккинелле утрăм. Пĕр тунката çумне пырса чарăнтăм. Тунката йĕри-тавра кăмпа хупăрласа илнĕ. Эпĕ унта нумайччен татса лартăм.

Мана анне сухатрĕ те пуль. Эпĕ вара çак тунката çумĕнчен уйрăлаймастăп. Юлашкинчен аннене хам пата пулăшма чĕнтĕм. Анне кăмпа нумай татайман. Манăн тасханах карçинкка тулнă. Мана анне кăмпа нумай татнăшăн мухтарĕ. Эпир тулли карçинккасемпе киле таврăнтăмăр.

Н. АЛЕКСЕЕВА.
Анаткас Апаш ялĕ.